

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREDI YA 12

XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA (HL)

PAPILA RA VUNHARHU (P3)

NYENYANYANA/NYENYANKULU 2017

TIMARAKA: 100

NKARHI: Tiawara ti2½

Papila leri ri na tipheji ta 5.

PHEJI RA SWITSUNDZUXO NA VUXOKOXOKO

1. Papila leri ri avanyisiwile hi SWIYENGE SWIMBIRHI:

XIYENGE XA A: Switshuriwa swa xitsalwana (50)

XIYENGE XA B: Switshuriwa swa xitsalwambiko (2 x 25) (50)

LEMUKA: U languteriwa ku hlamula swivutiso SWIMBIRHI eka XIYENGE XA B.

2. Hlamula xivutiso XIN'WE eka XIYENGE XA A na swivutiso SWIMBIRHI eka XIYENGE XA B.
3. Tsala hi ririmi leri u kamberiwaka hi rona.
4. Sungula XIYENGE XIN'WANA na XIN'WANA eka pheji YINTSHWA.
5. U fanele ku kunguhata (u nga tirhisa: mepe wa miehleketo/dayagiramu/chati ya nkholuko/marito ya nkoka, na swin'wana na swin'wana), hlela na ku hlayisisa ntirho wa wena. Nkunguhato wu fanele ku RHANGELA xitshuriwa.
6. Minkunguhato hinkwayo yi fanele ku kombisiwa hi ndlela leyi kombisaka leswaku i minkunguhato. U tsundzuxiwa ku ba nkhwati ku hingakanya minkunguhato hinkwayo ku komba leswaku i nkunguhato.
7. U tsundzuxiwa ku tirhisa nkarhi hi ndlela leyi landzelaka:
XIYENGE XA A: 80 wa timinete
XIYENGE XA B: 70 wa timinete (2 x 35)
8. Nombora tinhlamulo ta wena ku ya hilaha tinhlokomhaka ti nomboriweke hakona eka papila leri.
9. Nhlokomhaka a yi katsiwi eka nhlayo ya marito.
10. Tsala swi saseka no vonaka.

XIYENGE XA A: SWITSHURIWA SWA XITSALWANA**XIVUTISO XA 1****SWILERISO:**

- Hlawula nhlokomhaka YIN'WE ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwana hi yona kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwana xa wena xi fanele ku va na marito ya le xikarhi ka 400–450.

1.1 Loko maphorisa hinkwawo a yo fana na phorisa leriya. [50]

1.2 Dyondzo masiku lawa. [50]

1.3 A ndzi twa onge ndzi lo weriwa hi ntshava. [50]

1.4 Vunene na vubihhi bya vukhongereri masiku lawa. [50]

1.5 Vanhu va matikomambe lava va endzelaka tiko ra hina va nyikiwa nsirhelelo wo ringanela. Pfumela kumbe u kaneta. [50]

1.6 Xiyaxiya swifaniso leswi landzelaka laha hansi kutani u hlawula xin'we eka swona u tsala xitsalwana hi nhlokomhaka leyi u xi nyikeke yona.

1.6.1

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.google.co.za/url]

[50]

1.6.2

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya *Masterfile/700-01993132*]

[50]

1.6.3

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.arrivealiveco.za]

[50]

NTSENGO WA XIYENGE XA A:

50

XIYENGE XA B: SWITSHURIWA SWA XITSALWAMBIKO**XIVUTISO XA 2****SWILERISO:**

- Hlawula tinhlokomhaka TIMBIRHI ntsena leti u ti twisisaka swinene kutani u tsala switsalwambiko hi tona kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitshuriwa xa wena xi fanele ku va na marito ya kwalomu ka 180–200.
- Sungula nhlamulo ya wena eka pheji yintshwa.

2.1 PAPILA RA XIMFUMO

Mati i xitirhisiwa xa nkoka lexi tirhisiwaka hi mani na mani etikweni. Muganga wa ka n'wina wu na xiphiso xa mati kutani tsalela vafambisi va masipala papila ra xivilelo, u va lemukisa hi mhaka leyi. [25]

2.2 XIVIKO

Ku vile na khombo ra mahlomulambilu hi siku ra swa mintlangu exikolweni xa n'wina. Tanihi mukaputeni wa xipano lexi na xona a xi ri ku tlangeni hi siku leri, tsalela vakondleteri va mintlangu leyi xiviko mayelana na leswi swi nga humelela. [25]

2.3 ATIKILI YA MAGAZINI

Tsala atikili leyi u nga ta yi rhumela eka magazini yo karhi hi nhlokomhaka leyi nge: 'Vumundzuku bya Afrika-Dzonga byi le mavokweni ya lavantshwa.' [25]

2.4 N'WANGULANO

U xavile xiletelo xa dyondzo yo karhi leyi u yi endlaka evhengeleni ro xavisa tibuku kutani loko u fika ekaya u xi pfulapfula u kumile leswaku ku na tipheji leti kayivelaka. Tsala n'wangulano lowu u veke na wona na mininjhere wa vhengele rolero loko u ttherisa xiletelo xa kona. [25]

2.5 INTHAVHIYU

Wa ha ku pasa tidyondzo ta wena ta khomphyuta kutani u wela eka lava nga vitaniwa ku ya eka inthavhiyu etihofisini to holela mudende ta le ka n'wina. Tsala inthavhiyu exikarhi ka wena na mulawuri wa tihofisi leti. [25]

2.6 MATIMU YA MUFI

N'wini wa vhengele leri a mi ri seketela swinene u hundzile emisaveni endzhaku ko hlaseriwa hi makhamba. Tsala matimu ya mufi lawa ya nga ta hlaiwa hi siku ra ku vekiwa ka yena endlwini yo hetelela. [25]

NTSENGO WA XIYENGE XA B: 50
NTSENGO WA TIMARAKA: 100